

26.3.2026

VN/10831/2024
VN/10831/2024-SM-62

Oikeusministeriö

Sisäministeriön poliisiosaston lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia, pakkokeinolakia, poliisilakia, kansalaisuuslakia, rajavartiolaitolakia, lakia Puolustusvoimien virka-avusta poliisille, lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista, lakia vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista, rikosrekisterilakia, merenkulun ympäristönsuojelulakia, luonnonsuojelulakia, lakia Suomen talousvyöhykkeestä, lakia vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta, lakia EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista sekä eräitä muita ympäristöalan säädöksiä.

Esitysluonnoksen tavoitteena on saattaa kansallinen lainsäädäntö vastaamaan EU-oikeudellisia velvoitteita, jotka perustuvat ympäristörikoksia koskevaan direktiivi uudistukseen. Keskeinen taustasäädös on Directive (EU) 2024/1203, jonka tavoitteena on vahvistaa ympäristönsuojelua rikosoikeudellisin keinoin sekä yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden rikosoikeudellista sääntelyä.

Sisäministeriön poliisiosaston edustaja on osallistunut työryhmätyöskentelyyn.

Yleiset huomiot

Direktiivin täytäntöönpano muodostaa laajan säädöskokonaisuuden. Se sisältää uusia kriminalisointivelvoitteita, tarkennuksia rangaistusasteikkoihin, velvoitteita oikeushenkilön vastuusta sekä säännöksiä seuraamusten tehokkuudesta ja viranomaisten toimivaltuuksista. Näiden velvoitteiden soveltaminen osaksi Suomen rikosoikeusjärjestelmää on edellyttänyt merkittävää oikeudellista ja lainsäädäntötekniistä valmistelutyötä sekä rikoslain että ympäristölainsäädännön näkökulmasta.

Poliisiosasto pitää esitystä kannatettavana.

Huomiot yhteisöosakon asteikkoa koskevista muutoksista

Ehdotuksessa yhteisöosakon enimmäismäärä nostettaisiin 3 miljoonaan euroon ja erittäin suurille oikeushenkilöille 40 miljoonaan euroon tai 5 prosenttiin maailmanlaajuisesta liikevaihdosta. Yleinen asteikko olisi 2 000–3 000 000 euroa, mikä merkitsee huomattavaa korotusta nykyiseen tasoon verrattuna (850–850 000 euroa).

Yhteisöosakon ennaltaehkäisevä vaikutus riippuu keskeisesti siitä, miten seuraamusta käytännössä sovelletaan. Oikeuskäytännössä sakot ovat painottuneet asteikon alapäähän, mikä heikentää pelotevaikutusta ja sääntelyn uskottavuutta. Tällöin seuraamukset voivat näyttäytyä yrityksille liiketoiminnan kustannuksina sen sijaan, että ne ohjaisivat aidosti lainmukaiseen toimintaan.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

kirjaamo.sm@gov.fi
www.intermin.fi

Vaikuttavuuden kannalta on olennaista, että seuraamukset suhteutetaan rikkomuksen vakavuuteen, saavutettuun hyötyyn ja toimijan taloudelliseen asemaan. Riittävän tuntuva ja ennakoitava seuraamuskäytäntö kannustaa yrityksiä vahvistamaan riskienhallintaa ja sisäistä valvontaa sekä kehittämään vaatimustenmukaisuuteen liittyviä järjestelmiä ja huomioimaan ympäristövaatimukset jo toiminnan suunnitteluvaiheessa. Selkeä ja riittävän tuntuva seuraamuskäytäntö kannustaa yrityksiä parantamaan riskienhallintaa ja sisäistä valvontaa sekä ottamaan ympäristövaatimukset huomioon jo suunnitteluvaiheessa.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että yhteisösakon ennaltaehkäisevä potentiaali jää vajaaksi, ellei seuraamuksia käytetä määrätietoisesti ja riittävän vaikuttavalla tasolla suhteessa rikosten haitallisuuteen.

Koska ympäristövahingot voivat olla vakavia ja jopa peruuttamattomia, ennaltaehkäisy on keskeistä. Yhteisösakko voi toimia tehokkaana pelotteena korostaen merkittäviä taloudellisia ja maineeseen kohdistuvia riskejä.

Terroristisessa tarkoituksessa tehty ympäristön tuhoaminen

Ympäristön tuhoamisen sisällyttäminen terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten joukkoon on perusteltua, sillä tällaiset teot voivat muodostaa merkittävän uhan yhteiskunnan vakaudelle ja toimintakyvylle. Ympäristötuhojen vaikutukset ovat moniulotteisia: ne voivat heikentää ekosysteemejä, taloudellisia rakenteita, väestön terveyttä ja kriittistä infrastruktuuria sekä toimia väestöä pelottelevina ja yhteiskuntaa lamauttavina keinoina. Ne voivat myös olla ennakkollisia iskuja, joiden tarkoituksena on heikentää viranomaisten toimintavalmiuksia ja luoda epävarmuutta ennen laajempia hyökkäyksiä. Kansainvälisesti ympäristötuhojen on tunnistettu olevan osa hybridivaikuttamisen keinovalikoimaa. Sellaisia voidaan käyttää poliittisen painostuksen, epäsuoran sodankäynnin ja taloudellisen epävakauden välineinä. Rikosoikeudellisesti niiden luokittelu terrorismin piiriin korostaa tekojen vakavuutta, mahdollistaa ankarammat seuraamukset ja vahvistaa viranomaisten ennalta estäviä toimivaltuuksia.

Huomiot pakkokeinolakiin ja poliisilakiin ehdotettavista muutoksista

Ympäristöön kohdistuvan tuhoamisen kytkeytyminen terrorismin ja hybridivaikuttamisen uhkiin korostaa poliisin toimivaltuuksien merkitystä sekä ennalta estämisessä että rikosten tutkinnassa. Poliisilain mukaiset salaiset tiedonhankintakeinot ovat välttämättömiä tilanteissa, joissa rikoksen valmistelu tapahtuu suljetuissa verkostoissa tai salatuissa viestintäkanavissa, sillä ne mahdollistavat varhaisen varoituksen, suunnitelmien paljastamisen ja verkostojen tunnistamisen. Kun teko on jo toteutunut tai sen valmistelu on pitkällä, pakkokeinolain mukaiset salaiset pakkokeinot ovat keskeisiä tehokkaan tutkinnan ja taustarakenteiden selvittämisen kannalta. Ympäristötuhojen potentiaali vakavana turvallisuusuhkana edellyttää kokonaisuutta, jossa ennalta estävät toimivaltuudet, tehokkaat tutkintakeinot ja viranomaisten yhteistyö muodostavat toimivan suojarakenteen.

Huomiot 48 luku 5 b ympäristön tuhoaminen

Esityksessä ehdotettu uusi rikoslain 48 luvun 5 b § ympäristön tuhoamisesta on lähtökohtaisesti myös kannatettava ja perusteltu. Säännöksellä pyritään kriminalisoimaan kaikkein vakavimmat, laaja-alaisimmat ja pitkäkestoisimmat ympäristövahingot, jotka eivät nykyisellään kaikilta osin tule riittäväällä tavalla katetuiksi voimassa olevassa ympäristörikossääntelyssä.

Ympäristön tuhoamista koskevan rikoslain tunnusmerkistön soveltamisala voisi tulla erityisen merkitykselliseksi tilanteissa, joissa esimerkiksi kaivosteollisuuteen liittyvät ympäristövahingot ylittävät tavanomaisen törkeän ympäristön turmelemisen rajat sekä laajuudeltaan että vaikutuksiltaan. Kaivos-toimintaan liittyy luonteeltaan merkittäviä ympäristöriskejä, kuten suurten jätemäärien käsittely, vesistöjen kuormitus sekä kemikaalien käyttö, minkä vuoksi vakavissa poikkeamatilanteissa aiheutuvat vahingot voivat olla laaja-alaisia, pitkäkestoisia ja vaikeasti korjattavia.

Tällaisissa tilanteissa ympäristön tuhoamista koskeva säännös voi toimia oikeudellisenä välineenä silloin, kun teon seuraukset ovat poikkeuksellisen vakavat, esimerkiksi merkittävien ekosysteemien pysyvä heikentyminen, laajamittainen pohjavesien- ja tai vesistöjen pilaantuminen tai luonnon monimuotoisuuden olennaisen osan tuhoutuminen. Keskeistä arvioinnissa on paitsi vahingon laajuus ja kesto myös se, missä määrin toimija on ollut tietoinen toimintaan liittyvistä riskeistä ja laiminlyönyt velvollisuutensa niiden ehkäisemiseksi.

Esimerkkinä käytetyn kaivosteollisuuden yhteydessä korostuu myös huolellisuusvelvoitteen merkitys. Toiminnanharjoittajilta edellytetään korkeaa riskienhallinnan tasoa, ennakoivia suojatoimia sekä jatkuvaa valvontaa. Mikäli näissä velvoitteissa ilmenee vakavia puutteita ja ne johtavat merkittävään ympäristön pilaantumiseen, voi rikosoikeudellinen vastuu ankaroitua siten, että tekoa arvioidaan ympäristön tuhoamisena pelkän ympäristön turmelemisen sijaan.

Ehdotus vahvistaa rikosoikeuden roolia ympäristönsuojelussa sekä vastaa osaltaan kansainväliseen kehitykseen vakavien ympäristörikosten sääntelyn tiukentamiseksi.

Ehdotetun säännöksen keskeisenä vahvuutena voidaan pitää korkeaa rangaistavuuskynnystä, joka ilmenee tunnusmerkistössä käytetyistä kriteereistä, kuten vahingon erittäin laaja-alaisuudesta, pitkäkestoisuudesta ja vakavuudesta. Tämä tukee rikosoikeuden viimesijaisuusperiaatetta ja rajaa soveltamisalan koskemaan poikkeuksellisen moitittavia tekoja.

Kokonaisuutena arvioiden ehdotettu sääntely on tarpeellinen ja oikeansuuntainen.

Merkittävää on myös, että rikoslain 48 luvun 5 b §:n säätäminen vaikuttaa poliisilain ja pakkokeinolain soveltamiseen vastaavasti kuin terroristisessa tarkoituksessa tehtävä ympäristön tuhoaminen. Vakavan rikoksen tunnusmerkistön täyttyminen mahdollistaa laajemman keinovalikoiman sekä ennalta estävään tiedonhankintaan että rikostutkintaan, mikä vahvistaa viranomaisten kykyä puuttua tekoihin varhaisessa vaiheessa ja selvittää niiden taustarakenteita.

Koulutus

Uudistuksen laajuus ja vaikutukset edellyttäisivät kattavaa, suunnitelmallista ja riittävästi resursoitua koulutusta kaikille rikosprosessin toimijoille (ympäristöviranomaiset, poliisi, syyttäjät sekä tuomioistuinten tuomarit), ja sen olisi oltava sisällöllisesti yhtenäistä, ajantasaista ja käytännönläheistä.

Koulutusta ei tulisi toteuttaa pelkästään yksittäisten viranomaisten omana toimintana, vaan sen tulisi olla aidosti poikkihallinnollista. Yhteiset koulutustilaisuudet edistävät tiedonkulkua, keskinäistä ymmärrystä ja yhteistyötä rikosprosessin eri vaiheissa, mikä on välttämätöntä uudistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Koulutuksen järjestäminen aiheuttaa väistämättä lisäkustannuksia, jotka liittyvät muun muassa koulutusten suunnitteluun, toteutukseen, materiaalien tuottamiseen sekä henkilöstön ajankäyttöön. Poikkihallinnollinen toteutustapa voi alkuvaiheessa lisätä koordinoitaitarpeita ja siten kustannuksia, mutta toisaalta se tuo pidemmällä aikavälillä tehokkuushyötyjä vähentämällä päällekkäistä työtä ja parantamalla prosessien sujuvuutta.

Poliisijohtaja

Stefan Gerkman

Poliisitarkastaja

Juha Tuovinen

Jakelu

OM Oikeusministeriö

Tiedoksi

OM EU-valmistelu, Leena Mäkipää

VN/10831/2024-SM-62

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: